

К Ъ О Н А Ч У
П О Э Т А Н
Б И Б Л И О Т Е Ч К А

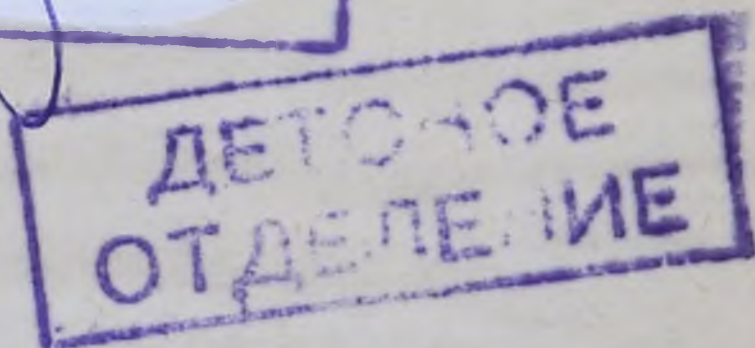
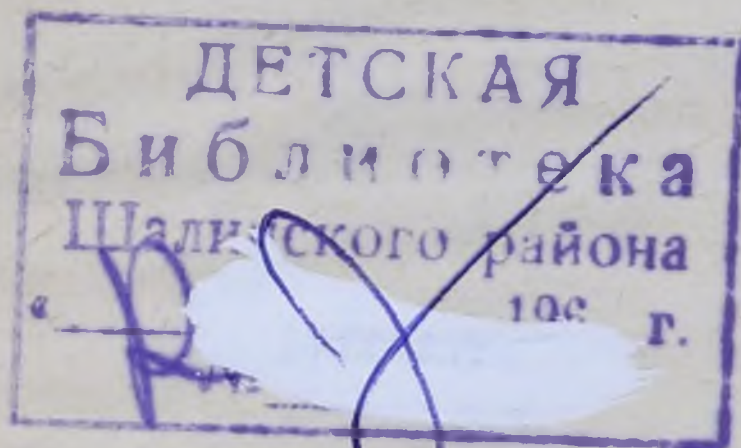
МОВЛДИ МУСАЕВ

РУМАНИ

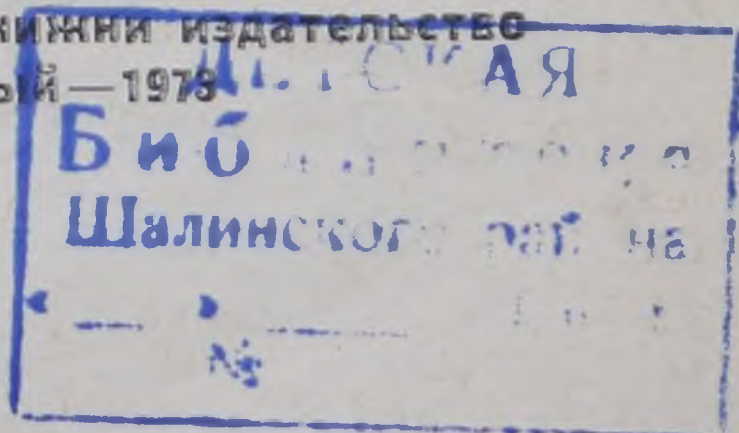
Н Ъ С Н А Ч У
П О Э Т А Н
Б И Б Л И О Т Е Ч Н А

МОВЛДИ МУСАЕВ

Р У М А Н И

Нохч-Галггайн кинигин издательств
Грозный — 1973

DETROIT
MICHIGAN
POLICE DEPARTMENT
1961
[Signature]

OTIS LINE
DETROIT-DE

DETROIT
MICHIGAN
POLICE DEPARTMENT
1961

Румани

(поэма)

Б!аьстенан суьйренца
Мела мох хьобкхуш,
Эшарша, шабарш деш,
Техкара хьаннаш,
Сийначу дитташ т!ехь,
Олхазарш декаш,
Эшарийн аьзнашца
Лестара гаьннаш.

Д!абуза ц!ийбелла,
Варшашка керчаш,
Дуьненан !одика еш,
Малх бара лахлуш.
Исбаьхьа суьйренца
Ламанан юьртахь
Шовдане х!уьттура
Кегийрхой, гуллуш.

Лакхенца басешкахь
Хаза юрт гора,
Лакхенца — шу к!елахь
Декара шовда.
Шовданна д!анехьа,
Толлах дин тесна,
Шовдане х!оьттира
Цхьа жима кьонах.

Юрт жима хиларна
Вовшашна бевзара,
Д!асара веанарг —
Шайн хьаша лорура.
Ламанхойн г!иллакхехь,

Хъаша сов лоруш,
Цуьнан хъаште хьовсура,
Вошалла гойтуш.

Куьг лоцуш маршалла
Хаьттина уьш бевлча,
Ша кхарна вовзуйтуш,
Хьешо цле йийцира.
Шина лома дехъара,
Цхъа гIуллакх хилла,
Кху юьрта веана
Бу и — Iабдулла.

КIенташлахь воккханиг
Гилани — къаьстира:
«Беъна некъ хIун бу хъан?» -
Цо цуьнга хаьттира, —
ГIуллакх хъан сиха дацахь,
ЧугIор вай, — элира.
И юьстах ваьккхина,
Iабдуллас дийцира.

Кху юьртахь-кIотарахь
Оьзда йоI йийцина —
Румани ган — йовза
И хъаша кхаьчнера.
И хитIа йогIур ю,
ТIаккха, и сацийна,
Къамел дер ша, аьлла,
Ойла цо йинера.

Бохучух ма-дарра,
Гилани кхийтира.
«И хала гIуллакх дац», —
Цо хьеше элира;
Румани шен йиша
Хилар ца хоуйтуш,
Ваьккхира и говра,
Ша луйта лоцуш.

Юьрта схъа — хIусаме
Ши бере кхечира.

Ков-кертахь гІуллакх деш
Румани хьийзара.
ХІорш байча, ков доьллуш,
И дуьхьал елира.
Цунах бІаьрг шен кхетча,
Хьешан бос бихьира.

Веанчу кху хьеше
Маршалла хаьттина,
Румани, шен гІуллакх
Дан араелира.
ХІусамехь — Іабдулла
ПаргІат а ваьккхина,
Гилани хьешаца
Къамеле велира:

«ДІаваха ца дезаш,
ЙоІ кхузахь хилла,
Со веца хазахеташ
Хьан некъ нисбелла.
Стунйиша ю сан и,
Хьо бажа хуьлда,
Гергарло нисделла,
Шун барт цхьаь хуьлда!»...

Шен шиче — Жовзане,
Хьешан хьашт къастош,
Гиланис дийцира,
Дан дезарг кхетош.
Хье ца луш схьаеана
УьйтІахь а сецна,
Жовзана кхетийра
Румани декхарх:

«И шек ца хинволчу
Къамеле яла,
Хьан йиша йолчу хьо
Еана ала;
Бедаршца кечлой хьо
Сихонца яла,
Вайшиь ю — ши захал,
Ахь цуьнга ала».

Румани Жовзанца,
Хъаша Іаш волчу,
ЙоІ лекха, важ лохуо
Елира цІа чу.
Ойланех дІахедаш
Къамел дан йинчу,
Хъаша товелира
Гентахъ ша Іечу.

...Ма-дарра тидам беш
ЙоІан куц схъагича,
Ган ойла лаъттинарг
Хъаьжжинчохъ висира.
Юьйцу ма-хаззара
ЙоІ хиларх тешначу
Кху хъешан ойланаш
Паналлехъ йиссира.

Цхъа-ши сахът хъалха ша
Лаъттинчу хи йистехъ,
Уллорчу хъаннашкахъ
Декна и олхазарш, —
ХІинца ма моъттура
Кху йоІан хазаллех
Лиэкхна и эшараш,
Суьйранна чудоьрзуш...

Цу хъеше маршалла,
Хъал-де а хаъттина,
Йоккхачу Жовзана
Къамел дІадолийра.
Чола куй хъаьж тіера
Хъала а теттина,
И хъаша йоІаца
Къамеле велира:

«Румани, мехкаршлахъ
Хъо юьйцуш хезна,
Кегийрхойн пхъоьханахъ
Ас хийла ладегіна...
Ишттачех вацахъ а
Хъуна гун хъаша — воІ,

Сан даго даима
Хъанал некъ лехна.

Хьо йовза ас хийла
Латтийна ойла,
Давижча мерзачу
Набарца лелна.
Къонахийн гиллакхо
Таро еш гойла,
Къона хан, яхна хан —
Ю сан хьох хъаьгна.

Вехачу сан юьртахъ —
Атаглахъ, масане
Хирг хир ю йол кхийна
Оьздачех, хьо санна.
Хлетте а со хилла
Хьо бахьнехъ ойлане,
И хлуьнда ду иштта
Хуур ду хъанна?

...Тхуна ахъ ков доьллуш,
Со хьоьга длахъаьжча,
Схъахъаьжна хъан ши бляьрг —
Цу йоблан схъагира.
Кхуза чохъ Гиланис
Стунйиша ю аьлча,
Тем боцчу ойланех
Со парглат велира...»

Дагчуьра духдуйлу
Безаман и дешнаш,
Шен дагца чухуьйдуш,
Сутара льцуш,
Доккха са ца доккхуш,
Тийналлехъ йобгана
Румани ма лара,
Кланте ладобгуш.

Дахаран некъех а
Цара дийцира,

Адамийн амалш а
Юкъяялийра,
Ткъя наггахь кица а,
Забар а ялош,
Бийла а лора уьш,
Тийналла йохош.

Иштта Іаш дикка хан
Яьллачул тІаьхьа,
Шаьш къаста дезар а
Дийзира хьахо.
Ткъя тІаккха Іабдуллас,
Іерна ша веха,
Бехк шена ца биллар
Дийхира тІаьхьа.

Ша неІ дІахерйича
Арахьа яла,
Руманис элира:
«Вай гур ду маца?..
Хьо вухавеача,
Шовдане вала,
Цигахь ду кхузахьчул
БегІийла дийца».

«Шоьта де — сарахь со
Цхьа кІира даьлча,
Кхочур ву хитІа схьа,
Тахана санна».
Румани яхара,
Резахиларца
Корта а талІйна,
Яхьийча санна...

ДІаваха кечвелла
Іабдулла вара,
ХІусамден Іудика
Ян дезар лобруш.
Гилани чувейча,
Юучух кхетта,
И новкъя велира,
Даго йиш лобкхуш.

...Хіюьттинчу буьйсана
Тийналла йохош,
Гонаха цаьпцалгийн
Цкъар дара декаш.
Ламанан цлена хію,
Долчул а тодеш,
Мох бара, беречун
Дог хьовстуш, хьовкхуш.

Некъана аьррехъа
Орга ду доглуш.
Буьрсачу боьрашкахъ
Гіовганца керчаш.
Адамийн хьашташна
Аренга сихлуш,
Шен бердех и лета,
Даима дов деш...

«Хіун хир те?..» — гіайгане
Румани елира:
Діахазахъ, Іабдулла
Ца варна кхьорура.
Ишттаниг кху юьртахъ
Дуьххъара хиларна,
Ша везавеллачух
Кхьоруш галъяларна.

Де-буьйса хийцалуш,
Зама діаелира.
Йиллинчу цу сарахъ
Дезна шиъ хийистехъ
Даггара къамел деш
Лайттина-м хиллера.
Руманис дош делла,
Церан барт хиллера.

Амма біе ціа доцчу
Кху жимчу юьртахъ
Долчу цу ціа чохъ,
Хьешана сов тіера
Кхайкхаза гулбелла
Баккхийнах Іара,

Кхин лууш, шайн харц кхиэл
Юьйцура цара.

Чуваьлла Гилани
Нейсагла лоцуш,
Хюьттира. нуц санна,
Нейаре дла.
Ткьа моллас, хьийзаден
Суьлхьанаш сецош,
Хаьттира: «Гилани,
Ларавой хьо?»

Цхьогало санна, цо
Дара дладолош
Тевеьрзо мекарло
Кхин тлех ца оьшуш.
Гилани лаьттара
И дика кхетош.
Стенна цо зайл тоха
Долийна хьобжуш.

Ткьа, молла вара ша
Ойланца кхерсташ,
Вадудан жа юккьехь
Пхи уьстагI кьестош.
«Тоблладех пхиь харжа,
Ваглахь и ялош», —
Аьллера Вадуда,
Куьг лаьцна члагIдеш.

«Гилани, — аьлла,
Дладолийра вукхо, —
Массо а хьан деца
Тхо кхиьна ду.
Румани еха тхо
Дехаре даьхкина,
Гергарло хьедеш верг —
И, Вадуд ву.

Ткьа, Вадуд, и Вадуд
Массарна вевза,

Тоьлладу тайпана
Вехаш стаг ву.
Гергарло тоьлладу
Нахаца деза! —
Дуьненан, эхартан
И аьтто бу».

«Гилани, хӀинца со
Висина ву
Тайпанах воккхаха, —
ГӀаьтти Хьату, —
Ткъа со а дӀаваха
Дукха хан яц.
ХӀорш бен, со дӀаволла
Кхин стаг а вац...

Кху нахах дӀаваьлларг —
Декъала вац,
Тарлой вайн, дӀахьовсо,
Юьхь ца еш хӀорш?
Ткъа кхара деанарг
Вон гӀуллакх дац,
Хаалахь, таро яц
Боцуш вайн хӀорш».

Дайн гӀиллакх лерина,
Шен луург хьаьшна,
Ӏадато Ӏехийна,
Стогаллехь эшна,
Баккхийчу нахана
Там бан лаарна,
Эххар а Гилани
ТӀетайра царна.

«Суна шух беж кета
Аш иштта аьлча;
ГӀуллакх а деанарг
Харцахьа дац...
Хиларх а мел буьреа
Аш и диэ аьлча.

ДЕТСКАЯ

Шун юьхьна и ца деш
Со Iийра вац». —

Аьлла, и Гилани
Давуха воьрзуш,
НеIарал арахьа
Хилира вист:
«Жовзан, хьо хезаш юй?
Шу кийча Iелаш...
Кхаьрца дIайоьдийла
Хайта ша»...

ДIо стиглахь седарчий
Дара схьакъерзаш,
РогIана вовшашна
Дела а къежаш,
Буйсанан кху кийрахь
Дуьненчохь хиндерш
Гайта шаьш летийна
Долчуха чиркхаш.

Уллорчу цу хьуьнхахь
Олхазар дека,
Доблхучу берах шен
Аз тера хеташ.
Буйсанан тийналлехь
И гIийла доьлхуш
Схьахезча, хIун дуьсу
Дага ца догIуш?..

КетIарчу дитта кIел
Румани Iара,
Шен хьокъехь йина кхиэл
Цунна хиънера.
Iадийча санна и
ДIахьоьжуш лаьттара, —
Акхтарге къамел деш
И лаьтта моьттура:

«ХIай акхтарг, хIун дуьйцу
Ахь корта лестош?
ХIун шабарш до гIаша,

Лере а телаш?!
Алахъа, хлай акхтарг,
Хир дуй тхо вовшийн?
Я некъаш вовшаха
Къаьстар те доьлхуш?

Іабдулла цу хенахъ,
Уьйтларчу бешахъ
СадоІуш Іуьллура,
ГІан-набарш гуш:
.Тховса со дІайига,
Со хъайна езахъ.
Юьгу ахъ, ца юьгу? —
Ала хъайн дош?»

Набарх и велира,
Ков детта хезна,
И хъалаиккхира,
Говран «хур» хезна.
Те хІума юьйхина,
Са метта данза,
И арахъаьдира
Веанарг вовза.

«Хъан синтем бохий ас,
Набарха воккхуш,
Бехк суна ма билла...
Хуьлу-кха нислуш...
Езаш йоІ ярий хъан
«Румани» — олуш?..
ЛадогІал! Со веъна,
Цуьнан кост дахъаш:

«Баккхийнах ша еха
Баьхкина ала,
Гиланий, верасаш
ТІетайна ала, —
Ша езаш хьо велахъ,
Орцаха вала!» —
Руманис тІаьххъара
ГІо доьху хьоьга!

Іабдуллас кечбира
Шен расха дин...
Вистхилар доцуш кхин
Юрт а йити.
Ткъа вукхо элира:
«Ладогла, ахь,
Говрара воссий, цкъа
Собарделахь.

Бехк суна ца буьллуш,
Ладогла соьга,
Дагахь дерг ца лечкъо
Боху ас хьоьга:
Дагахь — цхьаъ, багахь — кхин
Дезаш дац суна,
Хьо накъост ледара
Ма хета суна...

Къонахийн гиллакхаш —
Уьш суна хезна:
Кхиэло уьш Іовжабарх
Бекхна уьш хилла:
Сингаттам совбаларх
Ца хуьлуш таьна,
Нахана там бар а
Цаьргахь ма-хилла.

Ткъа тховса суна хьо
Сов гийла хета,
Ахь дагахь лечкъочух
Лаьар-кха кхета...
Хьайн езар ялаян
Вовдуш хьо хилча,
Эшац сел гелвала,
Со накъост хилча!

Кхин гайгла-сингаттам
Белахь схьадийца,
Вошалла эшахь а,
Ахь соьга дийца...
Я, велахь ши ойла
Хьо еш хьайн некъах, —

Румани дІатасий,
Верзахъа цІехъа...»

Іабдуллин ойланаш
Яра тІам бетташ,
Ойланца вара и
Ламанца кхерсташ.
Цунна сурт хІуьттурса
Румани юьгуш,
Цунна сурт хІуьттурса
Цо орца доьхуш.

«Сан цІе ю Румани», —
Элира цо.
Зуз хъаьдда, цІеххъана
Кхайкхира кхо:
«Ярабби, суна гург
Хъо хІун гІан ду?
И суна хезаш дерг
Хъенан аз ду?»

«Хъомениг, саметта
Даладе хъайн!
ГІенах дац, самах ду:
Со хъоьца ю! —
Аьлла, дІабаьккхира
Коьртара куй, —
Схъахъажал соьга цкъа,
Румани юй?..

ХІинца ас дІадуьйцу
Кхетавеш хъо,
Муха схъаеана
Хъо волча со:
«Румани, шийла кхаъ
Беа ас, — аьлла,
Жовзан схъахІоьттира,
БІаьргех хи даьлла, —

Гиланий, Хъатуй ву
Хъо дІалуш тховса.

Хьоьга а кховдадан
И къаьхъа ирс.
Тховса уьш кечбелла
Бу, боху, бахка...
Лаахъ, стаг лахий ас,
Атага хахка?» —

Хаьттира Жовзана,
Сан дог гуш санна...
Цхъа а цахъ ца карош
Елира хан...
Ткъа буьйса, буьйса а
Еана тIе,
Суна ган дезачун
Кхийэл кхийдош ерг!

Суна говр кечийна,
Хъажийна схъа,
Жовзан ша яхара
Кхойкхучу дIа...
Харцонах къаьхкина,
Сайн ирсе хъаьдда,
Хьомениг, со еъна
Хьо волчу едда!»

...ДIо лаьмнех ше хилла
Къаьстина хъала,
Дуьнен чу белалуш
Хъаьжира малх,
Ткъа адамаш дара-кха
ГIевттина хъала,
Бошмашкахъ, арахъа
Беш шайн-шайн болх...

Сом хъайна схъаэца

(Халкъан забар)

Шен цхъана гIуллакхе воьдуш
стаг хилла.
ЦIеххъана, кхунна цхъаъ
дуьхъал а ваьлла,
Цо кхунна лерга тIе ластош
буй тоьхна,
Некъахо, цо динчух ца кхеташ,
воьхна,
Оьглазвахана, цо цуьнга жоп
дехна:
«Ахь суна буй тоха хIун дара
бахьна?»
Дов къастош, машар бан нах
схъагулбелла,
Кхнэл яйта моллига цара и
делла.
Ткъа моллас, кхетаме кхнэл
йина хилла:
И буй дIатоьхначо вукхунна
сом луш.
Буй тоьхнарг сом схъадан вахна
хъевелла,
Моллий, и некъахой Iаш
хилла хьобжуш.
«Сан кхин яц Iен таро яц и варе
хьобжуш,
Схъавеъча сом хъайна
схъаэца, — аьлла,
Шена цо санна, буй моллина
тоьхна,
Некъахо дIаваха
шен новкъа ваьлла.

Анхтарг

(легенда)

Тхан жимчу юьртана
Уллорчу хьуьнхахь
КІайн, хаза акхтарг ду
Шабаршца техкаш.
И лестош мох а бац
Цу хьуьнан боьрахь,
Хіетте а иза-м ду
Саццаза лесташ,
Шен кІайн гІаш шабаршца
Мар-мара хьерчош.

Цуьнга ладовгІуш,
ДІатийча санна,
ГондІара хьаннаш ю
Тапъаьлла тийна.
Цхьаццаммо тамаш бой,
Хьехош и хезча,
Со цуьнга ладегІа
Ца кІордош Іийна.

Яханчу заманахь
Лаьмнашца дехаш,
Цхьа йоІ, кІант хилла бах,
Сов дукха дезаш.
Эло шен кІантана
ЙоІ хилла ехна.
ЙоІ реза ца хилча,
Дас «хІаъ» ца аьлла.

Мухха а, еза йоІ
везначо йигна,
Ткъа эло миска да
лаьцна дІавигна.

ТангIалкх дIахIоттийна
Ирах и олла.
ТIаккха йоI цу эле
Дехаре яхна.

— КъинтIера ваккха да,
Хьо цунна яла, —
И жоп ду эло хъан
Дехарна делла, —
Аьлла, и гIаролло
Да гайта йигна.

Къизачу Iожалло
Лоцучу дийнахь,
Веза да нахана
Вобхна ца гайта,
Богучу шен кийрахь
Доблху дог сецош,
Иштта цо аьлла бах
Хьомечу дега:

— Iуьйранна майдана
Гуллур бу хьуна,
Цига хьо дIавига
Сацам бу бина.
Со хIинца цу эле
Дехаре йобду.
Дехар лахь, ца лахь а
Цигахь со хир ю.

КIайн йовлакх тиллина,
Майдана ягIахь,
ПаргIат хьо ваьккхина, —
Баьлла дIа бала.
Iаьржаниг кхоьллина,
Лабтташ со гахь, —
Iожалла кховдийна, —
КъинтIера вала...

Iуьйранна майдана
Валочу хенахь,

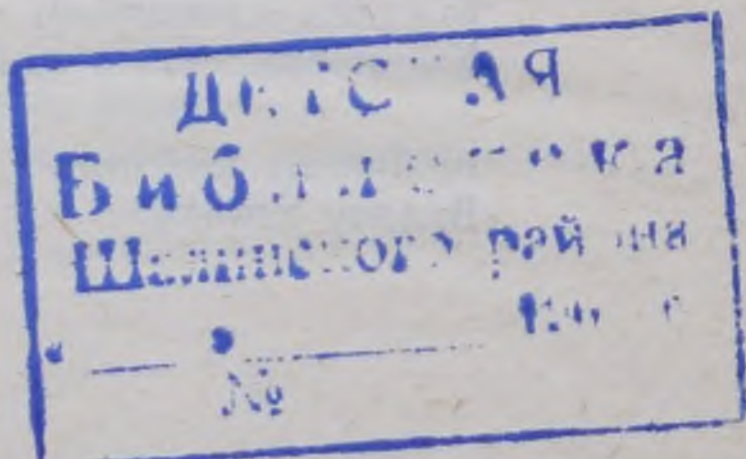
Йо! лъхуш, хилла и
Блаьрг гийла бетташ,
Йовлакх клайн тиллина,
Съцуш ша генахь,
Лиэкъадеш блаьрган хи,
Йо! хилла лаьтташ.

Логах муш тесна дла,
Глант кледа хлоттош, —
Тлаккха а хилла да,
Ша вуьту мьоттуш.

Тлехь ши ког лаьтта глант
Длаьцуш дайча,
Муьшна тлехь кхозалуш,
Шен дада вайча,
Цергашца лаьвшина,
Балда длакхуссуш,
Хьяьдда йо!, дена тле,
Мохь-орца доккхуш.

Эццахь сов егийна
Йо! охьакхетта,
И охьакхеттачохь
Дегийна латта.
Цу лаьттах йолана
Кошан барз бина,
Цу кошан борза тлехь
Акхтарг а кхийна.

Цундела ду, боху,
И акхтарг дегош,
Шен клайн глаш шабаршца
Мар-мара хьерчош.

Ч У Л А Ц А М

Румани	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
Сом хъайна схъаэца	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.17
Акхтарг	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.18

С(Чеч.)

М91

Мусаев Мовлди

РУМАНИ

(на чеченском языке)

Редактор Ш. Арсанукаев

Худож. редактор М. Магомаев

Оформление художника Ю. Шевченко

Техн. редактор Х. Юпаев

Корректор И. Абзаилов

Сдано в набор 27.VI 1973 г.

Подписано к печати 16.VIII 1973 г.

Формат 70х90 1/32. Бумага типографская № 1

Объем 0,63(0,73) п. л. Уч.-изд. л. 0,95

Тираж 1000. СФ04307

Чечено-Ингушское книжное издательство

Управления по делам издательств, полиграфии

и книжной торговли Совета Министров

Чечено-Ингушской АССР,

Грозный, 21, улица Ленина, 14

Заказ № 4582

Типография имени И. Н. Заболотного

Управления по делам издательств, полиграфии

и книжной торговли Совета Министров

Чечено-Ингушской АССР,

Грозный, улица Интернациональная, 12/33

Цена 10 коп.

М 0743—067
М135(03)—73 38—73

Чечено-Ингушское книжное
издательство, 1973 год